

Ιστορία. Η ιστορία της Κεφαλονιάς προσδιορίζεται τόσο από την καιρία γεωγραφική της θέση όσο και από την ιδιότυπη διαμόρφωσή της. Κατά τους ιστορικούς χρόνους το νησί είχε τέσσερις πόλεις: την Πάλη, που περιλάμβανε ολόκληρη τη δυτική χερσόνησο του νησιού (τη σημερινή Παλική) και ήταν χτισμένη στον λόφο Ντούρι ή Παλιόκαστρο· την Κράνη, που ήταν χτισμένη επάνω στον μυχό της λιμνοθάλασσας του Κουτάβου (διατηρούνται σήμερα ίχνη κυκλώπειων τειχών) και περιλάμβανε το νότιο τμήμα του νησιού στα δυτικά του Αίνου· τους Πρόνους, που περιλάμβαναν το νοτιοανατολικό τμήμα του νησιού· τέλος, τη Σάμη, που ήταν χτισμένη σε δύο λόφους πάνω από τη σημερινή ομώνυμη κωμόπολη και περιλάμβανε όλη την πρώην επαρχία Σάμης. Οι τέσσερις αυτές πόλεις ήταν μικρές ανεξάρτητες δημοκρατίες που έκοβαν τα δικά τους νομίσματα. Την περίοδο των Περσικών πολέμων οι Κεφαλλήνες συμμετείχαν στη μάχη των Πλαταιών. Το 434 π.Χ. κεφαλληνιακά πλοία (από την Πάλη) έλαβαν μέρος στη ναυμαχία των Κορινθίων εναντίον των Κερκυραίων και απέκρουσαν με επιτυχία την εκδικητική επιδρομή των Κορινθίων. Στον Πελοποννησιακό πόλεμο και οι τέσσερις πόλεις της Κεφαλονιάς τάχθηκαν με το μέρος των Αθηναίων. Μετά το τέλος του πολέμου, η Κεφαλονιά εγκατέλειψε την ηττημένη Αθήνα, όμως το 372 π.Χ. τάχθηκε πάλι με τους Αθηναίους και υπήρξε σύμμαχος στον αθηναϊκό αγώνα εναντίον του Φίλιππου.

Το 218 π.Χ. ο Φίλιππος Ε΄ έπλευσε με στόλο εναντίον της Κεφαλονιάς και αποβιβάστηκε στους Πρόνους. Οι δυσκολίες του εδάφους τον ανάγκασαν να αποχωρήσει και να πλεύσει εναντίον της Πάλης, την οποία πολιορκήσε επίμονα αλλά ανεπιτυχώς, με αποτέλεσμα να αποχωρήσει έπειτα από λίγο καιρό. Η Κεφαλονιά έμεινε ανεξάρτητη και αυτόνομη, αλλά όχι για πολύ, καθώς ο Ρωμαίος ύπατος Μάρκος Φούλβιος Νονβιλίωρ, αφού κατέλαβε την Απωλία, προχώρησε εναντίον της Κεφαλονιάς και την υπέταξε (187 π.Χ.). Σύντομα οι κάτοικοι της Σάμης επαναστάτησαν και ο Ρωμαίος ύπατος πολιορκούσε την πόλη μάταια επί τέσσερις μήνες. Τελικά, οι Ρωμαίοι έφεραν ενισχύσεις από την ηπειρωτική Ελλάδα, κατέλαβαν και κατέστρεψαν τη Σάμη, πούλησαν τους κατοίκους της ως δούλους και αποκόμισαν πλουσιότατα λάφυρα, μάρτυρες της ακμής της πόλης. Το γεγονός αυτό σήμανε την αρχή της ρωμαϊκής κυριαρχίας στην Κεφαλονιά.

Οι πληροφορίες για το νησί κατά τη βυζαντινή περίοδο είναι ασαφείς και συγκεχυμένες. Πάντως, από τις αρχές του 9ου μέχρι τον 11ο αι., αναφέρεται ένα θέμα Κεφαλονιά, στο οποίο υπάγονταν τα νησιά του Ιονίου, το οποίο υπήρξε επί δύο αιώνες το επίκεντρο της τεράστιας μάχης που έκρινε την τύχη της Μεσογείου. Η κάθοδος των Νορμανδών σήμανε την απαρχή πολλών περιπετειών για το νησί. Το 1084 ο Ροβέρτος Γυϊσκάρδος, κύριος της Καλαβρίας και της Απουλίας στην Κάτω Ιταλία, νίκησε μεταξύ Κέρκυρας και Κεφαλονιάς τους ενωμένους στόλους Ενετών-Βυζαντινών και επιχείρησε να καταλάβει την Κεφαλονιά, χωρίς όμως επιτυχία. Τελικά πέθανε μέσα στο πλοίο του στις 17 Ιουνίου 1085, όταν αυτό ήταν αγκυροβολημένο κοντά στο βορειότερο ακρωτήριο της Κεφαλονιάς, στο λιμάνι της Πανόρμου· άφησε ως ανάμνηση το όνομά

του στην πόλη, η οποία από τότε ονομάζεται (μετά από παραφθορά) Φισκάρδο. Το νησί παρέμεινε έτσι υπό βυζαντινή εξουσία.

Με τις Σταυροφορίες η Κεφαλονιά υπέστη νέες λεηλασίες. Το 1103 λεηλατήθηκε από στόλο με επικεφαλής τον επίσκοπο Πίζας, το 1125 αποβιβάστηκαν Ενετοί και Γενουάτες και το 1147 κατελήφθη από τον Ρογήρο Β', βασιλιά της Νορμανδίας. Το 1185 ο βασιλιάς της Σικελίας Γουλιέλμος Β' απέσπασε την Κεφαλονιά, τη Ζάκυνθο και την Ιθάκη από τους Βυζαντινούς και παραχώρησε τα τρία νησιά στον ναύαρχό του, Μαργαριτώνη, δημιουργώντας τη λεγόμενη κομητεία Κεφαλονιάς-Ζακύνθου-Ιθάκης. Αργότερα, ο Μαργαριτώνης αντικαταστάθηκε στην κομητεία από τον Ματθαίο ή Μάγιο Οροσί, γόνο ονομαστής ρωμαϊκής οικογένειας, που δέσποζε στην Κέρκυρα περίπου επί ενάμιση αιώνα. Αρχικά, ο Ματθαίος αναγνώρισε ως ανώτατη εξουσία τον βασιλιά της Σικελίας (1194), αλλά το 1209, όταν οι Λατίνοι είχαν πια καταλάβει την Κωνσταντινούπολη (1204), αποδέχθηκε την ανώτατη εξουσία της Βενετίας και το 1236 έγινε υποτελής του Γοδεφρείδου Β' Βιλεαρδουινού, πρίγκιπα της Αχαΐας. Μετά τον θάνατο του Ματθαίου (1248), διάδοχός του στην κομητεία ήταν ο γιος του, Ριχάρδος, ο οποίος ανεξαρτητοποιήθηκε από τον πρίγκιπα της Αχαΐας το 1288 και έδωσε όρκο υποτέλειας στον Κάρολο της Νάπολης, προμηγνύοντας την παρουσία της δυναστείας των Ανδηγαυών στο νησί. Μετά τον θάνατο του Ριχάρδου, την κομητεία ανέλαβε ο γιος του, Ιωάννης Α' (1303), ο οποίος, μετά τον γάμο του με την κόρη του δεσπότη της Ηπείρου Νικηφόρου, Μαρία, πήρε ως προίκα τη Λευκάδα και τον τίτλο του κόμη Κεφαλονιάς-Ζακύνθου και Λευκάδας. Το 1316 η κομητεία πέρασε υπό τον έλεγχο του γιου του Ιωάννη, Νικόλαου, ο οποίος έδωσε όρκο υποταγής στον αυτοκράτορα Ανδρόνικο Β' Παλαιολόγο, χρίστηκε δεσπότης και έγινε ορθόδοξος, για να αμβλύνει το μίσος εναντίον του εξαπίας των εγκλημάτων του. Αργότερα τον διαδέχθηκε ο αδελφός του, Ιωάννης (1323), ο οποίος αναγνώρισε την κυριαρχία του Βυζαντινού αυτοκράτορα, παντρεύτηκε την Άννα Παλαιολογίνα, ασπάστηκε επίσης την ορθόδοξη πίστη και πήρε το επώνυμο των Αγγέλων Κομνηνών, εγκαταλείποντας το επώνυμο των Οροσί. Μετά τον θάνατο του (1335), τον διαδέχθηκε στην κυβέρνηση των νησιών η γυναίκα του, Άννα Παλαιολογίνα, ως επίτροπος του γιου της, Νικηφόρου. Εκεί σταμάτησε η περίοδος της δυναστείας των Οροσί στην Κέρκυρα, η οποία παραχώρησε τη θέση της στη δυναστεία των Τόκων, με πρώτο άρχοντα τον Λεονάρδο Τόκκο, που διορίστηκε από την αυλή της Νάπολης το 1357 και το 1362 έγινε κύριος και της Λευκάδας, λαμβάνοντας τον τίτλο κόμη Κεφαλονιάς-Ζακύνθου και δούκας Λευκάδας. Το 1381 τον διαδέχθηκε ο γιος του, Κάρολος, ο οποίος έλαβε από τον αυτοκράτορα Μανουήλ Β' Παλαιολόγο τον τίτλο του δεσπότη των Ρωμαίων, παντρεύτηκε τη Φραγκίσκα, κόρη του δούκα των Αθηνών Νέριου Ατσαγιόλι, και έγινε ένας από τους ισχυρότερους Φράγκους δεσπότες της Ελλάδας. Το 1430 ακολούθησε ο ανιψιός του, Κάρολος Β', τον οποίο διαδέχθηκε το 1448 ο γιος του, Λεονάρδος. Όταν ο Μωάμεθ κατέλαβε την Κωνσταντινούπολη το 1453, η παλατινή κομητεία της Κ. και των άλλων νησιών ήταν μία από τις ελάχιστες χριστιανικές κτήσεις που είχαν απομείνει.

Κατά τη λήξη του Ενετοτουρκικού πολέμου, το 1479, οι Τούρκοι κατέλαβαν την Κεφαλονιά και ο Λεονάρδος Τόκκος κατέφυγε στη Νάπολη.

Με τον θάνατο του Μωάμεθ, επανήλθε στην Κεφαλονιά ο Αντώνιος Τόκκος, αλλά σύντομα στράφηκε εναντίον του η Βενετία, η οποία παρέδωσε το νησί στους Τούρκους με τη συνθήκη του 1484. Αυτό υπήρξε το τέλος της κυριαρχίας των Φράγκων στην Κεφαλονιά, που είχε διαρκέσει τρεις αιώνες.

Η τουρκική κατοχή στο νησί κράτησε μόνο έξι χρόνια. Το 1500 ενεπικός και ισπανικός στόλος αποβίβασε στρατό στην Κεφαλονιά, πολιορκήσε το κάστρο του Αγίου Γεωργίου (όπου ήταν οχυρωμένοι οι Τούρκοι) και το κατέλαβε. Η ενεπική εξουσία διατηρήθηκε επί σχεδόν τρεις αιώνες.

Οι Ενετοί στήριξαν την εξουσία τους αποκλειστικά στους ευγενείς, των οποίων οι οικογένειες καταγράφονταν στη Χρυσή Βίβλο (Libro d' Oro). Η κυριαρχία της Βενετίας αποτελούσε την περίοδο εκείνη μια λύση για τους κατοίκους των νησιών, οι οποίοι είχαν να αντιμετωπίσουν από το ένα μέρος τους κάθε λογής Φράγκους τυχοδιώκτες και από το άλλο τους Τούρκους. Το 1537, ο Χαϊρεντίν Μπαρμπαρόσα λεηλάτησε και πάλι την Κεφαλονιά παίρνοντας χιλιάδες αιχμαλώτους. Ο τουρκικός κίνδυνος απομακρύνθηκε οριστικά μόνο μετά τη ναυμαχία της Ναυπάκτου, στην οποία συμμετείχαν και επανησιακά πλοία. Η Κεφαλονιά ήταν ουσιαστικά έρημη, όταν την κατέλαβαν οι Ενετοί. Οι πόλεμοι, οι αρπαγές, οι πειρατείες, οι λεηλασίες και οι εξανδραποδισμοί είχαν ελαττώσει υπερβολικά τον πληθυσμό. Μια πληροφορία του 1548 ανέφερε έναν πληθυσμό 1.400 ατόμων.

Η ενεπική κυριαρχία στην Κεφαλονιά και στα Επτάνησα έληξε, όταν ο Ναπολέων κατέλυσε το κράτος της Βενετίας. Στις 11 Ιουλίου 1797 τα γαλλικά στρατεύματα, κήρυκες των αρχών της Γαλλικής επανάστασης, αποβιβάστηκαν στην Κεφαλονιά · ο λαός τα υποδέχθηκε με χαρά και ενθουσιασμό και οι ευγενείς με ανησυχία. Σχηματίστηκε προσωρινή δημοκρατική κυβέρνηση, ο αρχιεπίσκοπος Ιωαννίκιος Άννινος ευλόγησε το δέντρο της ελευθερίας, και ρίχτηκαν στις φλόγες η Χρυσή Βίβλος, οι τίτλοι και τα προνόμια των ευγενών της ενετοκρατίας. Η γαλλική κατοχή διήρκεσε είκοσι μήνες, καθώς οι στόλοι Ρωσίας και Τουρκίας έφτασαν στο Αργοστόλι στις 29 Οκτωβρίου 1798. Ο κόσμος, προετοιμασμένος από το κόμμα των ρωσόφιλων, εξεγέρθηκε εναντίον των Γάλλων και, μετά την αποβίβαση των δύο ναυάρχων με τα επιτελεία τους, σχηματίστηκε προσωρινή κυβέρνηση με πρόεδρο τον ευγενή Κωνσταντίνο Χωραφά.

Η δημιουργία της Ιονίου Πολιτείας υπό την επικυριαρχία του σουλτάνου με τη συνθήκη της Κωνσταντινούπολης (21 Μαρτίου 1800) καθώς και η μετέπειτα εφαρμογή του λεγόμενου βυζαντινού πολιτεύματος, το οποίο παραχωρούσε προνόμια μόνο σε όσους ήταν εγγεγραμμένοι στη Χρυσή Βίβλο, προκάλεσε εξεγέρσεις στην Κεφαλονιά. Το 1800, το 1801 και το 1802 σημειώθηκαν αλληπάλληλες στάσεις στις πόλεις και στην ύπαιθρο με πυρκαγιές και λεηλασίες, ενώ ένοπλοι χωρικοί κατέλαβαν την πρωτεύουσα.

Αυτή την περίοδο κυριάρχησαν τα αντίπαλα κόμματα του Μεταξά και των Αννίνων, ενώ παράλληλα ανταγωνίζονταν για τα πρωτεία του νησιού το Αργοστόλι και το Ληξούρι. Ο Μοτσενίγος, πληρεξούσιος του τσάρου, επισκέφθηκε τότε την Κεφαλονιά. Με το σύνταγμα του 1803 καταργήθηκαν τα προνόμια της παλιάς κληρονομικής αριστοκρατίας και καθιερώθηκε για τους ευγενείς η αναγνώριση κυρίως πνευματικών προσόντων. Το 1806 συντάχθηκε νέο σύνταγμα, που τελικά δεν εφαρμόστηκε, γιατί τα Επάνησα παραχωρήθηκαν στη Γαλλία από τον τσάρο. Η δεύτερη γαλλική κατοχή διήρκεσε τρία χρόνια, καθώς το 1809 ο αγγλικός στόλος πραγματοποίησε απόβαση και κατέλαβε την Κεφαλονιά, τη Ζάκυνθο και τα Κύθηρα. Το 1811 διορίστηκε διοικητής της Κεφαλονιάς ο συνταγματάρχης Ντε Βοσέ, ο οποίος κατασκεύασε τη μεγάλη γέφυρα στο Αργοστόλι και το καμπαναριό του Παντοκράτορα στο Ληξούρι (1813). Η αντίδραση στην καταπιεστική πολιτική του πρώτου Άγγλου αρμοστή Μέλταντ εκδηλώθηκε στην Κεφαλονιά αρχικά με παθητική αντίσταση και συνωμοσίες και έλαβε πιο ενεργό μορφή από τις αρχές της Ελληνικής Επανάστασης. Εμπορικά πλοία Κεφαλλήνων τροφοδοτούσαν τους αγωνιστές της ελευθερίας, ενώ στρατιωτικά σώματα (με αρχηγούς τους Ανδρέα και Κωνσταντίνο Μεταξά, Ευάγγελο Πανά, Γεράσιμο Φωκά, Ευάγγελο Ποταμιάνο, Δημήτριο Τυπάλδο-Χαρπάτο, Διονύσιο Βούρβαχη, Χαραλάμψη Ιγγλέση κ.ά.) συμμετείχαν σε διάφορες μάχες του πολέμου της ανεξαρτησίας. Ο Ιερός Λόχος του Αλέξανδρου Υψηλάντη είχε επίσης Κεφαλλονίτες στις τάξεις του. Επίσης σημαντική υπήρξε η συμβολή του κεφαλληνιακού σώματος στη μάχη του Λάλα, με αρχηγούς τον Ανδρέα και τον Κωνσταντίνο Μεταξά, τον Ευάγγελο Πανά και τον Γεράσιμο Φωκά.

Το 1821 διορίστηκε στρατιωτικός και πολιτικός διοικητής του νησιού ο Άγγλος συνταγματάρχης Τσαρλς Νάπιερ, ο οποίος, με συνεργάτη τον μηχανικό Κένεντι, διάνοιξε δρόμους και κατασκεύασε διάφορα δημόσια κτίρια.

Η Γαλλική επανάσταση του 1848 δημιούργησε νέο επαναστατικό ρεύμα στην Κεφαλονιά και στις 14 Σεπτεμβρίου 1848 το νησί εξεγέρθηκε εναντίον της αγγλικής προστασίας. Διακόσιοι χωρικοί κινήθηκαν οπλισμένοι από τα χωριά προς στο Αργοστόλι και συγκρούστηκαν με τον στρατό στη μικρή πλατεία της Σισιώτισσας. Την ίδια ημέρα, στην περιοχή της Παλικής, χωρικοί από τον Σινιά εισέβαλαν ένοπλοι στο Ληξούρι, με αποτέλεσμα την άφιξη στο νησί του αρμοστή Σίτον, ο οποίος αμνήστευσε τους στασιαστές. Όταν, λίγο αργότερα, δημοσιεύθηκε ο νόμος περί ελευθεροτυπίας, ο Ηλίας Ζερβός Ιακωβάτος εξέδωσε στο Αργοστόλι τον Φιλελεύθερο (19 Φεβρουαρίου 1849) και έδωσε το πρώτο σύνθημα του αγώνα κατά της αγγλικής προστασίας. Μετά την εξορία του, μαζί με τον Γεράσιμο Λιβαδά, ο αγώνας συνεχίστηκε από τον Ιωσήφ Μομφερράτο και την Αναγέννηση (8 Απριλίου 1849). Το ενωτικό ρεύμα αποκτούσε όλο και μεγαλύτερες διαστάσεις σε όλα τα Επάνησα. Στην Κεφαλονιά δημιουργήθηκε το Ριζοσπαστικό Κόμμα, με επικεφαλής τους σημαιοφόρους της ενωτικής ιδέας Ηλία Ζερβό, Ιωσήφ Μομφερράτο και Γεράσιμο Λιβαδά. Ταυτόχρονα αναδείχθηκε και το Κόμμα των Μεταρρυθμιστών, που θεωρούσε πρόωρη την Ένωση και επιζητούσε ριζική μεταρρύθμιση του συντάγματος του 1817. Η συντηρητική παράταξη, προασπιζοντας τα

συμφέροντά της, δημιούργησε δικό της κόμμα, που υποστήριζε το καθεστώς της αγγλικής προστασίας, ενώ ο λαός τούς ονόμασε περικερνητικά καταχθόνιους. Στις 15 Αυγούστου 1849 σημειώθηκε νέα εξέγερση στο Ξώμερο, που είχε κέντρο τη Σκάλα και στρεφόταν κυρίως εναντίον τοπικών γαιοκτημόνων, των οποίων οι κατοικίες πυρπολήθηκαν. Η εξέγερση κατεστάλη τελικά από τον αγγλικό στρατό και οι επικεφαλής (Θεόδωρος Βλάχος από το Αργοστόλι και Γεράσιμος ιερομόναχος Νοβαράτος Ζαπάντης ή Παπαληστής από τη Σκάλα) απαγχονίστηκαν από τους Άγγλους στην πλατεία του Ληξουρίου.

Τα σκληρά αγγλικά μέτρα δεν έκαμψαν το ενωτικό φρόνημα των κατοίκων. Τον Φεβρουάριο του 1850, ο Δημήτριος Δανής Αποστολάτος εξέδωσε στο Αργοστόλι την εφημερίδα Χωρικός, με την οποία συνέχιζε τον ριζοσπαστικό αγώνα (ο Ζερβός και ο Μομφερράτος είχαν πάλι εξοριστεί).

Στις εκλογές του 1850 για την Ενάτη Βουλή της Επτανήσου, εξελέγησαν στην Κεφαλονιά οι ριζοπάστες Ηλίας Ζερβός, Ιωσήφ Μομφερράτος, Γεράσιμος Λιβαδάς, Ιωάννης Τυπάλδος-Καπελέτος, Δοτοράτος, Γεώργιος Τυπάλδος-Ιακωβάτος και Σταματέλος Πηλαρινός. Τελικά, το 1851, ο Ζερβός και ο Μομφερράτος εξορίστηκαν πάλι και η αγγλική προστασία σκλήρυνε τη στάση της. Τελικά, τίποτα δεν εμπόδισε την Ένωση, η οποία πραγματοποιήθηκε το 1864.